

TRANSILVANI'A.

Fóia Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 9 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentul se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitétulu Associatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Deschiderea scólei române de fete din Sibiiu. — Estrasu din espunerea de motive la proiectulu de lege pentru cladiri de scóle in Romani'a. (Fine). — Unele cunoscintie din istori'a metalleloru. (Urmare). — Vecinii nostri români. — Procesele verbali ale comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luate in siedintiele dela 4, 10 și 17 Septembrie n. 1886. — Scóla superióra de fetitie din Sibiiu, colecte.

Deschiderea scólei române de fete din Sibiiu.

La solemnitatea de deschidere a scólei nóstre de fetitie, s'au rostitu mai multe discursuri; carora damu locu si in fóia nóstra.

Dlu consiliariu aulicu in pensiune si vice-presidentu alu asociatiunii Iacob Bolog'a a rostitu urmatoriulu discursu:

„Onorata adunare! Onoratiloru Domni si stimateloru Doamne!

Cându in fati'a si audiulu marei adunari generale a „Associatiunii transilvane pentru literatur'a româna si cultur'a poporului românu“, tinuta la 17/29 Augustu 1883 in Brasiovu, am afirmatu si fâra de nici o contradicere s'a recunoscutu:

cà n'a fostu cu putintia, ca sè suferè unu poporu cultu si de ajunsu luminatu atâtu de indelungatu si atâtu de cumplitu, càtu si cum a suferitu poporulu românu;

cà la secularele suferintie ale poporului românu a contribuitu in modu esentialu prea puçina cultura a masesorulu lui, nelucrarea spiritualeloru facultati ale acestoru masse;

cà adeverat'a fericire a individiloru, a familiiloru si a popoareloru intregi o produce si o asigura numai adeverat'a loru cultura;

cà totalitatea, sau celu puçinu maioritaea româniloru trebuie sè fie patrunsa de convingerea, cà numai cultur'a lui in tóte dîrectiunile ilu pòte fericì, ilu pòte inaltia la vadi'a si demnitatea, ce-'i compete dupa legile naturei, si

cà prin urmare poporulu românu, daca vrea se fie fericitu, si sè ocupe si elu unu locu onorificu intre celelalte popóre, trebuie sè se cultive cu ori-ce pretiu in masele sale, si încàtu numai se pòte, *deopotriva in ambele sale sexe;*

cându totu cu acea ocaziune n'amu trasu la îndojala, ci din contra amu recunoscutu pe temeulu durerósei nóstre istorii, cà nisuintiei româniloru de a se cultivá, s'au pusu in trecutu destule pedeci de acelea, pe cari ei — durere — nu le putura delaturá, cari inse au contribuitu prea multu la degradarea loru intelectuala si materiala, la umilirea loru;

cându amu afirmatu, si cu consimtiemèntulu comunu amu recunoscutu tóte acestea, atunci cându erá la ordinea dilei si se discutá cu tóta seriozitatea cestiunea infintiarrii unei scóle pentru fetitiile române: amu marturisiru totdeodata si amu recunoscutu implicitmente ceea-ce marturisescu si recunoscú acum apriatu si curatu cu vie voia, cà o mare parte a vinei, carea a causatu actual'a nóstra stare culturala neindestulitóre o au dusu stramosii si mosii nostri cu sine in grópa — in mórmentu, — ér o alta parte a acelei vini o au purtatú stranepotii loru, o purtamú in càtva chiaru si noi insine.

Sè cautamu puçintelu inderetu la lungulu nostru trecutu si pe temeulu cunoscintieloru istorice, culesè dintr'ensulu, se nu hesitamú a marturisi fâra de a ne teme de vreo contraproba, cà nici mosii si stramosii nostri, nici nepotii si stranepotii loru n'au purtatú necesare grigi de crescerea si instruirea secululu loru femeninu; cà nici unii nici altii nu s'au ingrigitu de acea curatire, de acea lustrare a diamantiloru loru proprii, carea aru fi facutu posibilu o mai abundanta, o mai folositoré respândire a binefacatóreloru loru radie; cà pentru a cultivá dupa cuviintia femeii româna s'a facutu preste totu sau prea puçinu, sau mai nimicu.

Dar e probabilu si prea posibilu, ca in contra acestoru marturisiru sè mi se faca si acumú, cum mi se faciú alaltaieri de càtra unu insemnatu neromânu acea observatiune, acea obiectiune: cà pe lângá tóta nesuficient'a ingrigire de cultivarea femeii române, ea — femeii româna — a fostu totdeuna si este si adi buna, brava, bas'a si decórea némului românescu; ea emulându in vir-

tuti cu masculinulu secsu românescu întrece pe acesta în cele mai multe privinție.

Da, asia e! marturisescu și eu cu nespusa placere și multiamire, că e fundata obiectiunea amintita; în nici unu modu înse nu mi se va putea clatiná credința și convicțiunea, că femeia româna devenia și mai brava și cu multu mai folositoare nemului seu, dacă i se dedea crescerea și instructiunea inomisu necesara.

De o asemenea credința, de o asemenea convicțiune a fost patrunsa și condusa „Associatiunea transilvana“ atunci, cându a începutu a alergá și femeii române întru ajutoriu; cându în urma și pe temeiulu mai multoru concluse ale adunariloru ei generale a dispusu o mai mare folosire a mijloceloru sale materiale spre cultivarea femininului secsu român; cându în modu definitivu și nestramutabilu a decisu ea, chiaru în adunarea generala sus citata, ca să se ridice și să se instrueze aici în Sibiiu o școlá superióra cu internatu pentru fetitiile române din propriile ei mijloce.

Totu de asemenea credința și convicțiune a fost petrusu și condusu și comitetulu numitei asociatiuni, care, ca putere esecutiva a facutu totu posibilulu pentru realizarea intentiuniloru, pentru esecutarea deciseloru mandantelului seu.

A îngrijitu acestu comitetu, ca să se edifice cas'a, în carea vine a se etabla „Școl'a pentru fetitiile române și internatulu ei“, astfelu, încátu se corespundia în toate privințiile scopuriloru, spre care s'a ridicatu. A prevediutu comitetulu nostru această casa cu toate utensiliile necesare. A angagiatu de mentori, de conducetori și profesori și profesóre la școl'a din cestiune și internatulu ei de acelea fiintie române, cari prin crescerea, însusirile și pregatirile loru ne dau cele mai solide garantii despre bun'a reusire a întreprinderiloru „Associatiunii“ privitoare la cultura. A adusu comitetulu mentionatu lucrulu la acelu stadiu, care face posibila deschiderea și folosirea acelei școle superióre civile, împreunata cu internatu, pe care o a ridicatu „Associatiunea transilvana pentru literatur'a româna și cultur'a poporului român“ pentru fetitiile române.

În numele acestei „Associatiuni“ și ca reprezentant alu ei, alu proprietarei casei, în carea ne aflamu, și carea s'a și binecuvântatu după datin'a noastră stramosiasca, vinu eu deci acumu, cându după scrisórea ce-mi voi permite a o cetí, Préstimatulu nostru Domnu presedinte nici cu această ocaziune nu ne poate îmbucurá cu presentia sa, vinu — dicu — eu în calitatea mea de vice-presedinte, a multiamí mai întâiu cordialmente onorabilului publicu adunatu aici, într'unu numeru atâtu de mare, pentru bunavoința și interesarea de lucru, cu carea asista la această festivitate; a presentá și a recomandá după aceea onorabilului publicu corpulu mentoralu și profesoralu alu școlei mentionate în stimabilele persoane: a Dlui Dr. Dániil P. Barcianu, a dsiórei baronese Elena Popu, ale dloru Enea Hodosiu, Septimiu Albini, Sabinu P. Barcianu și a dsiórei Aurelia Filipescu, pe carii, ca atari: directoru, directritia, profesori și profesóra, 'i salutu și 'i introducú în școl'a desamintita și

în internatulu ei; vinu a concedre acestoru mentori, profesori și profesóre totu ce avemu noi mai scumpu, fetitiile noastre, sperantiile noastre, și a-i ruga ferbinte; să grijésca de aceste plapande fiintie ca de lumin'a ochiloru lor; vinu a dice scumpeloru copile, cari se afla de fatia, și cari de adi încolo voru fi eleve ale școlei acesteia: Se ascultati scumpele mele, neconditionatu și întru toate de mentorii, profesorii și profesórele, cărora ve încredințiamu; vinu în urma a deschide și deschidu cu „Dumnedieu să ajute!“ școl'a civila pentru fetitiile române a „Associatiunei transilvane“ și încheiu dicendu: „Aminu!“

Eata și discursulu rostitu de dlu directoru Dr. Dániil P. Barcianu.

„Onorate Domnule vice-presidentu! Stimatiloru Domni și Dómne!

La toate popórele cu aspiratiuni de cultura, urmându chiaru principiului despre impartirea muncii, femeia a avutu unu însemnatu rolu la promovarea culturii. Și cu câtu această cultura a ajunsu se fie mai intensiva, cu atâtu mai respectata a fost femeia și lucrarea ei. Femeia ca adevérata întemeiatóre a familiei a pusu bazele civilizatiunii omenesci, și este unu adevéru, care nu se poate tagadui, ca societatea, în care respectulu fati'a de femeia scade, în care legaturile familiare, ale căroru cei mai gingasi pazitori, tocmai femeile sunt, începú a se darapaná, este pe drumulu celu mai siguru de a ajunge la abisulu peirii.

Și la noi românii femeia a avutu cea mai însemnata parte la cultur'a, de care ne bucuramu adi, și dacă avemu adi naravurile și datinile, care le avemu, dacă avemu graiulu, ce'lu vorbimu, și care face din noi nemulu de ómeni, care suntem, femeii române suntem datori cu multiamita, că-cí ea ni le-a pastratu și ea ni le-a datu.

Abunaséma daru, ca, în vederea acestoru merite, „Associatiunea transilvana pentru literatur'a româna și cultur'a poporului român“ a facutu ceea-ce a facutu, și ridicându aici în Sibiiu unu templu, consacratu culturii femeii, n'a facutu alta, decâtu să aduca unu tribut de recunoscintia aceleia, care are cele mai legitime titluri la această recunoscintia. Privindu noi această opera a Asociatiunii trebuie se fimu cuprinsi de o legitima mândrie, că-cí precumu englezulu, — abunaséma unulu din popórele cele mai valoróse și care scie ce va se dica încrederea în sine, — cu deosebita satisfactie dice, cându poate dice despre sine „I am a selfmade man“, sunt óre-care din propria mea putere și prin propria mea vrednicie m'amu ridicatu la ceea-ce sunt, asia și Asociatiunea transilvana și împreuna cu ea Românii fatia cu acestu institutu, consacratu culturii, cu satisfactie putem dice: alu nostru este, noi 'l-amu facutu din propriile mijloce, noi 'l-amu ridicatu din propriile noastre puteri, fără se fi primitu și fără se fi cerutu ajutoriu dela altii, decâtu totu dela noi.

Ridicându „Associatiunea transilvana“ acestu institutu pentru înaintarea culturii femeii, a voitu, ca în școlá

sè se faca cu putintia fetitioru se-si càstige o cultura generala mai alésa a spiritului si a inimii si in internatu se-si càstige o crestere mai potrivita cu trebuintele vietii; la aceste inse se mai adauga ceva, ce până acumu nu s'a făcutu si nu s'a pututu face: ca adeca acésta cultura in graiu românescu sè li se predea si cu graiulu românescu sè le intre in sufletu si in inima. Cà-ci judece ori-cine cumu va voi, adeveru netagaduitu remàne, ca cultur'a, adeverat'a cultura numai prin graiulu propriu se pòte intemeia si propaga, si acela, care prin mijlocirea graiului streinu crede, cà mai usioru va ajunge la acésta ținta, se amagesce pre sine, sau voiesce sè amagésca pe altii. Cultur'a, care voimu noi sè fie data in acésta scóla superióra cu interñatu fetitioru nóstre, nu voimu insè se fie de felulu aceleia, care indestulindu-se cu ce are si prèmarindu numai ce e alu seu, esclude ori ce inriurintia de cultura straina, ci noi tocmai voimu sè primimu si sè asimilamu din cultur'a altora, ceea-ce este mai bunu si mai frumosu, acomodându-o firei nóstre si felului nostru de a fi.

Multi pòte voru fi judecându, cà lucsu amu făcutu cu acésta scóla cu internatu, cà Associatiunea prea multu a jertfitu din mijlócele sale in favorulu acestei scoli. Inse in fati'a datoriei ce avemu fatia de femeia, nu despre jertfire pòte fi vorba. Nu jertfa este ceea-ce s'a făcutu, ci o elocare de capitalu, care nóue, de siguru insè urmasiloru nostri, va aduce cea mai insemnata si mai frumoasa dobànda.

Incredintiându comitetulu „Associatiunei transilvane“ scól'a si internatulu conducerii nóstre, noi personalulu didacticu si mai alesu directorulu si directór'a internatului, suntem pe deplinu conscii despre greutatea misiunii, cu care suntem incredintiati. Avemu inse firma vointia de a pune tóte puterile nóstre si de a lucra cu totu devotamentulu, ce'lu merita caus'a, pentru ca misiunea nóue incredintiata, sè o ducemu la bunu sfirsitu. Scimu cà greutatile inceputului mari voru fi, cà de multe-ori puterile nu ne voru ajunge, pentru a satisface dorintieloru DVóstre si ale nóstre, speramu inse, ca vomu afla la DVóstra spriginulu si incuragiarea, atunci cându trebuinti'a va cere.

— Si acumu, voi fetitioru, cari veti fi eleve ale acestei scóle superióre cu internatu, care in folosulu vóstru s'a ridicatu, sè nu uitati nici odata de binele ce vi s'a făcutu prin infintiarea acestei scóle, sè aveti deapurare in vedere, ceea-ce insemnele de pe frontulu edificiiului scolaru ve arata: adeca sè fiti neobosite ca albin'a in lucrarile vóstre si asemenea ei, sè ve adunati totu feliulu de cunoscintie folositoare, se invetiati a pastrá ce a-ti adunatu prin diligentia vóstra, si precumu arata indicatorulu intre cele dóue embleme ale diligentiei si pastrarii, se invetiati a pretiui ceea-ce este mai scumpu: timpulu, pe care sè nu-lu lasati se tréca fàra a-lu folosi spre totu ce e bunu si frumosu. Daca voi astfelu veti urmá, ve veti face mai àntàiu voue insive o multumire sufletésca, veti face bucurie si placere parintiloru vostri, cari cu iubire nemarginita cauta la voi si in fine ne

veti face multumire nóua tuturoru si mai alesu „Associatiunii transilvane“, care acésta scóla frumoasa pentru voi o a făcutu! — Si precumu vomu face cu totii ceea ce trebue se facemu, asia se ne ajutè Dumnezeu.“

Dupa acésta la o $\frac{1}{2}$ óra, comitetulu Reuniunei femeiloru romàne din Sibiiu, cu elevele scólei elementare de fete a Reuniunei si cu Dsiór'a profesóra Octavia Stolojanu si Dlu professoru Ioanu Popoviciu s'au retrasu in una din salele de prelegeri ale scólei Reuniunei si au inauguratu deschiderea scólei prin o cuvèntare a Dómnei presidente a Reuniunei, la care a respunsu dlu professoru Popoviciu.

Cuvèntarea Dnei presidente Maria Cosma este urmatórea:

„Domnisióra profesóra! Domnule profesoru!

„In diu'a acésta, plina de bucurie si de sperantia pentru toti romàni conscii de chemarea loru, se deschide si scól'a Reuniunei nóstre, in nou'a ei organizare, cu puteri noue, adaptata scólei civile a Associatiunei, inaugurata astadi in acésta marétia zidire.

„Acésta scóla s'a bucuratu de unu bunu renume până acumu, multiamita corpului didacticu carele a condus-o.

„Speramu cà si DVóstra o sè ve dati tóta silinti'a, ca scól'a nóstra se-si pastreze renumele càstigatu; ér încàtu privesce Reuniunea nóstra, ea ve va da totu succursulu posibilu, ca prin succese se ne afirmamu, ca scól'a nóstra este indispensabila pentru scól'a superióra a Associatiunei, carea cu atàta bunavointia ne adapostesce in sinulu seu.

„Nutrita dar de cele mai bune sperantie, in numele Reuniunei femeiloru romàne din Sibiiu, Ve predau scól'a, si ve incredintiezu odórele nóstre, dorindu-ve succesulu celu mai satisfactoriu.

„Ér voue dragalasieloru copilitie, cari nainte de $\frac{1}{2}$ óra ati asistatu si la deschiderea scólei superióre a Associatiunei, nu ve potu da sfatu mai potrivit, decâtu sè urmati cu scumpetate invetiaturile ce vi le au datu Domnulu vice-presiedinte alu Associatiunei si Dlu directoru alu scólei superióre.

„Prin acésta dechiaru anulu scolaru 1886/7 de deschisu“.

La acestea a respunsu dlu Popoviciu, multiamindu reuniunei in numele seu si alu dsiórei profesóre, pentru increderea pusa in dènsii.

Dènsii sunt conscii de gréu'a misiune ce o au mai alesu urmându dupa puteri didactice atàtu de valoróse precumu au fost antecesorii dènsiloru, isi voru da inse silinti'a ca sè se arete demni de increderea cu care au fostu onorati.

Estrasu din espunerea de motive la proiectulu de lege pentru clădiri de scóle in Romani'a.

(Continuăre si inchiaiere din Nr. 17—18).

§. 3.

Universitatile si depositete de cultura.

Parlamentulu a hotaritu pentru instalarea universitatiloru si depositeloru de cultura ce se ținu de ele sum'a de 2.040.000 lei, dispusa in urmatoriu modu:

1.000.000 prim'a parte pentru museu si biblioteca;
300.000 prim'a parte pentru archiv'a Statului;
300.000 laboratoriu de chimie si fisiologie;
200.000 institutulu anatomicu.

1.800.000 pentru Bucuresci, si

240.000 pentru cumpararea casei si loculu unde se afla astadi pinacotec'a din Iasi.

Amendoue universitatile 'si au localurile loru proprii, inse amendoue sunt reu instalate.

Localulu universitatiei din Bucuresci ar fi suficientu pentru salile de prelegeri si unele colectiuni, precumu sunt acele de zoologie, geologie si mineralogie; inse din nenorocire localulu in cea mai mare parte e ocupatu de alte institutiuni — unele ce se ținu de scóla, ér altele streine de dèns'a. Cu inmultirea catedreloru, cu crescerea importantiei loru, nu mai e cu putintia a menținé starea de lucruri de astadi. Cursurile dela diferitele facultati se impiedica unele pe altele din caus'a lipsei de sali. Unele din aceste, despartite in doue prin pareti de scânduri, au devenitu si mici si improprii destinatiunei loru. Institutulu de fisiologie nici nu póte lua desvoltarea ceruta in inghesual'a in care se afla. Dupa dărîmarea spitalulu Colțea, facultatea de medicina nu va mai avea nici macaru o sala de disectiune. Laboratorii nu exista, si neexistandu ele, se póte cine-va întreba, cum potu existe facultatile de sciintie si de medicina. Clasele si institutetele astfelu strimtorate, restringu si ele, la rendulu loru, colectiunile zoologice si mineralogice, colectiunea botanica, museulu de antichitati, si bibliotecele Statului si a Academiei. Nici un'a din aceste colectiuni nu 'si póte lua desvoltarea ceruta, și in starea loru de astadi nici un'a nu póte fi întrebuintiata pe deplinu.

La Iasi lucrurile nu stau mai bine. Localulu universitatiei e cu totul nesuficientu si nepotrivitu cu institutiunea. Acolo sunt întrunite salile de prelegeri, in numeru cu deseversire restrinsu; cabinetele de fisica si de chimie, cercuite in nesce localuri mai mici de câtu acele actuale ale liceeloru St. Sava si Mateiu Basarabu, împedcându cu deseversire prosperarea loru; cabinetulu de geologie, tiindu din lipsa de spatiu o mare si frumoasa colectiune inchisa in ladi; bibliotec'a, condamnata cá si surorile ei a deveni numai un magazinu unde se punu cartile unele peste altele; laboratorii pentru sciintiele naturale si pentru medicina nici nu exista, nici se potu instalá. Numai spre memorie se amintesce des-

pre salile umede si intunecóse ale acestui asia numitu palatu alu universitatiei.

Amu ajunsu intr'o situatiune, de unde trebuie absolutamente se esimu. Mai multa de câtu in alte parti ale organizatiunei nóstre, in instructiunea publica superióra totulu este de facutu. Avemu a cladi tóte din talpa, căci nu exista nimicu. Am facutu sfortiari, cari au avutu de resultatu nascerea unei vieti sciintifice. Aceste sfortiari inse, in fati'a sciintiei, au fost numai nesce mici inceputuri si astadi nu se mai póte acoperi adeverulu si realitatea. Sau intramu cu resolutiune pe calea desvoltarei nóstre sciintifice, stabilind in tíera unu focariu propriu alu sciintiei, la care se ne adapamu noi si care se póta conlućrá cu celelalte centruri sciintifice la progresulu culturai omenesci; sau avemu se damu inapoi intr'unu chaosu, in care conducu apucaturile superficiale ale cunosciintieloru necomplete si lips'a de sciintia reala si profunda. In inaltimea sciintieloru nimeni nu póte vegetá, nici cá persóna, nici cá natiune. Acolo sau cresci si prosperezi, sau esci destinatu putrejunei.

De ce enorma influentia voru fi inse asupr'a existentei nóstre nationale situatiunea invetiamèntulu nostru superioru si cultur'a sciintieloru si a arteloru, credu cá nu amu nevoie de a desvoltá. Fie-care simte, cá si in acésta privire trebuie se stamu in capulu tieriloru din Orientulu Europei. Parlamentulu a datu o dovada cá cunósce bine nevoile de astadi. Trebuie in se ne damu o socotéla exacta de ceea ce ne trebuie, de ceea ce e absolutamente necesariu, pentru cá se scimu ce trebuie se facemu.

Colectiunile nóstre au inceputu se capete o importantia, care trece chiaru preste limitele tieriei. Ele conținu tesaure, mai alesu ale trecutulu patriei nóstre, care deschidu orizonturi noue cercetariloru istorice. Colectiunile curatu sciintifice ar putea si ele in curèndu se fie puse in positiune de a face servicii si tieriei si sciintiei.

Pentru acestu sfèrsitu inse trebuie localuri indestulatóre. Acést'a se impune si dintr'unu punctu de privire curatu materialu. Colectiunile, mai alesu cele istorice, represinta unu capitalu fórte insemnatu, chiar cá valóre de negociu. Acésta valóre cu multu superióra pentru noi, căci aceste colectiuni se refera mai alesu la nesiguranti'a dilnica a unui incendiu, distrugerea loru ar fi o pagubá materiala nereparabila, căci nu s'ar mai putea aduna din nou ceea ce vomu fi perdutu.

Bibliotecele din Bucuresci ale Academiei si ale Statulu, precumu si Archiv'a centrala conținu tesaure de documente si de carti privitóre la Romani'a, precum nu au mai fost nici odata adunate la unu locu, si precum nici nu mai esista aiurea concentrate, si precum nu se voru mai putea culege vre-odata. Bibliotecele si archiv'a nu s'aru putea reconstitui in nici unu modu, fie chiaru cu cele mai mari sacrificii banesci. Dilnicu suntem espusi a le perde si cu dènsese munc'a de multe decenii a unoru barbati, insuflati de rávna pentru sciintia si de patriotismulu celu mai luminatu. Afara de acést'a localurile sunt atátu de strimte, in câtu, cu relatiunile intinse de schimbu cu strainetatea, cu donatiunile con-

tinue, cu sporiulu provenitu dela tipariturile noue din tiéra si dela achisitiumile speciale, cărțile si documentele nu voru mai putea servi nimenui, pentru că voru trebuí se fie lasate din lipsa de spatiu in ladi, asiediate unele preste altele. Despre sali de lectura nici nu póte fi vorb'a in asemenea conditiuni. Inse cum potu se esist'e biblioteci fara sali de lectura si fara lectori?

Lucrurile stau inca mai reu, daca cugetamu că nu e de ajunsu se avemu o biblioteka pentru istori'a nóstra, si pe lâng'a ea o archiva de documente istorice. Căci ce facu celel'alte sciintie? Nici o universitate nu póte existe fara o biblioteka sistematica, in care profesorii si studentii se póta lucrá. In biblioteci si in laboratorii se adapa, se desvólta, 'se reinoiesce sciinti'a prin cercetari si descoperiri continue; lasandu a dice, că si barbatii, ocupati pe terenulu practiculu alu vietiei au nevoie adese de a consultá scrierile invetiatiilor de preste totu loculu si din tóte timpurile.

Din acestu punctu de privire, nu avemu nici rudimentele unei biblioteci, si acésta lipsa se restrínge in modu din ce in ce mai simtitoriu asupr'a intregului nostru invetiamentu, precum si asupr'a vietiei nóstre publice.

Nu putemu cere, ca fie-care profesorulu, fie-care omu politicu, fie-care comerciantu sau industriasiu, se aiba o biblioteka completa sau unu laboratoriu. In tóte tierile esista institute care oferu, acelorlu cari au nevoie, materialulu de studii. Tiér'a care s'aru refusa a'si da ceea ce 'i trebuie in acésta privire, renuntia la progresu si la prosperitate, si inaltia, fara a chieftui, celu mai infricosiatu zidu intre densa si restulu lumei civilizate, zidulu ignorantiei.

Museulu nostru de antichitati conține o colectiune remarcabilá din tóte punctele de vedere. Numai cătiva dintre noi sciu, că posedemu in acelu museu o serie nepretioasa de dovedi ale culturai nóstre, monumente pi-paite, că din timpuri stravechi nu amu remasu straini de progresulu omenirei, si că desvoltarea nóstra actuala are unu fundamentu in trecutu. Museulu nostru ar trebuí pusu in putintia se dea nu numai noue tuturoru aceste probe, 'ci si strainatatiei. S'aru forma atunci si s'aru intari convictiunea, că representamu unu elementu vechiu si solidu de propasire, si că sfortiarile din timpurile moderne nu sunt singurele pe cari Romani'a le-au facutu, ci ca ele formédia o veriga in lantiulu muncei nóstre neobosite si constante. In museu sunt adunate multe obiecte fórtre pretioase, inse localulu este atátu de strimtu, in cătu ele sunt subtrase cercetariloru scientifice.

Starea acésta trebuie se fie schimbata, ér schimbarea nu sufere interdiare.

a) Universitatea din Bucuresci.

Universitatea din Bucuresci nu póte remanea in positiunea de astadi. Cu rëndulu voru trebui sè se stramute din localulu ei: Senatulu, academi'a, museele si bibliotec'a. Institutele scientifice voru parasi cele din urma salile, unde ele sunt astadi instalate, căci trebuie

mai intaiu a se cladi localurile de cari au nevoie: a sositu inse timpulu că senatulu se aiba propri'a sa locuintia. Cu 200.000 lei, reprezentandu 10.000 lei chirie anuala, Senatulu va putea capeta o instalatiune mai apropiata necesitatiiloru sale de cătu cea de astadi: ér universitatiei 'i se voru reda salile de care are absoluta nevoie. Intr'ensele se voru asiedia de o camdata si provisoriu unele din laboratorii in modu mai convenabilu si propriu lucrariiloru si va fi locu si pentru inmultirea clase-loru, atátu de necesara.

Dar atáta nu e suficientu, căci institutele de chimie, de fisiologie, de anatomie si de botanica nu potu incapea in localulu actualu alu Universitatiei.

Dupa arderea colectiunii botanice, neobositulu profesorulu Dr. Brandza a intreprinsu reconstruirea ei, si, incuragiatu din tóte partile, pregatesce materialulu necesariu pentru instalarea unui institutu botanicu.

Din fondulu de 500.000 lei destinati pentru materialu scolariu, s'au fixatu 150.000 lei, parte pentru a reinfintia colectiunile botanice (50.000 lei), parte pentru institutululu propriu disu (100.000 lei).

Raportulu dlui profesorulu Dr. Brandza (anexa C, D) da o relatiune amènunta despre cele ce s'au lucratu in acésta privintia. Colectiunile botanice sunt reconstituite mai complete de cum erau inainte, căci, gratie unoru circumstantie favorabile, s'au facutu achisitiumi cari au unu renume in sciintia, precumu sunt colectiunile baronului Thümen, Pierre Chabert, Ad. Méhu, Thiebaut, Porcius s. a. Lâng'a ierbariile cele mari s'au fundatu colectiunile speciale, pentru studiulu morfologiei, anatomiei si patologiei vegetale, si pentru demonstratiune; ér laboratoriuulu botanicu e de dotatu cu instrumentele si aparatele necesare pentru demonstratiuni elementarie, pentru microscopi'a speciala si pentru esperientiele de fisiologie vegetala, precum si cu o biblioteka, care incepe a avea insemnatatea ei prin opurile clasice si rari ce ea conține.

Tóte aceste colectiuni inse voru remanea fara a produce vre-unu resultatu, daca ele nu voru fi puse in putintia de a fi intrebuintiate, cu alte cuvinte, daca ele nu voru fi instalate intr'unu institutu, care se cuprinda nu numai colectiunile mórte, ci si acele vii, fie in florarii, fie in o gradina speciala, cum si laboratoriele necesare.

Pentru a ajunge la unu resultatu certu, domnulu Brandza a fostu insarcinatu se studieze cestiunea in Belgi'a, unde s'au facutu in anii din urma instalatiunile cele mai noue. D-sa a aflu o mare buna-vointia la toti invetiatiu din Belgi'a si din Franci'a, la care s'au adresatu, si acestia nu numai că au cautatu-se marésca colectiunile nóstre prin donatiuni din dubletele ce posedeau, dar au conlucratu cu o abnegatiune rara si cu o iubire demna de tóta laud'a, la facerea tuturoru planuriloru necesare instalarei acestui institutu.

Ca resultatu alu misiunii din var'a trecuta a profesorului Brandza, posedemu astadi planurile si devisurile detaliate pentru infintierea institutulului botanicu dela

Cotroceni. Statulu a datu unu terenu care are o suprafatia de 14 hectare, pe care se voru radica cladirile si se va infintia gradin'a botanica, discutata si ea si planuita in tote amenuntele.

Sum'a necesara pentru acestu institutu este de 600.000 lei, si anume:

78.000 lei	rotunjirea terenului despre vecini si imprejmuire, pentru terasmente, drumuri si plantatiuni;
303.700 „	cladirea institutului;
130.300 „	florariile;
39.000 „	dependintiele cu locuintia gradinariului;
50.000 „	colectiunile actuale.

Daca corpurile legiuitoare voru acorda acesta suma, va trebui restituitu fondului de 500.000 lei cei 150.000 lei, cari au fostu luati pentru inceperea lucrarilor privitoare la institutul botanicu, si din care s'au cheltuitu pana acum 50.000 lei pentru colectiuni si 34.838 lei 05 bani pentru lucrari la gradina.

Institutele de chimie, de fisiologie si de anatomie, voru cere fie-care cate 500.000 lei pentru a loru instalare completa, sau in totalu 1,500.000 lei.

La aceste sume voru trebui adaogati 50.000 lei pentru ore-cari reparatiuni radicale a palatului universitatiei, cari au ajunsu a fi atatu de necesare, in catu fara densele in fie-care anu acesta cladire se deterioréza.

Universitatea din Bucuresci cere dar pentru a se putea desvoltá si prosperá o instalatiune, care va absorbi 2,150.000 lei, din care s'au acordatu 500.000 lei.

b) Universitatea din Iasi.

Acesta a dou'a universitate a Regatului nu póte fi asediata intr'unu locu mai favorabilu, de catu in acelu cumparatu de Statu dela D. Constantinu Ghika, unde se afla astadi pinacotec'a.

Universitatea din Iasi are nevoie de localuri pentru institutele de fizica, de chimie, de fisiologie, de astronomie, de anatomie, pentru colectiunile de zoologie, de mineralogie si de geologie, pentru biblioteca.

Cladirea Ghika actuala va continea, salile de cursuri pentru prelegerile, care nu au nevoie de sali speciale si de laboratorii.

Dupa tote datele culesse pana acum, 2,000.000 lei voru fi necesarie pentru ca si Universitatea din Iasi se póta fi pusa in posibilitate de a prospera si de a aduce servicii si tieriei si sciintiei. Din acesta suma s'au acordatu 240.000 lei, cu cari s'au cumparatu cas'a si locul Ghika.

c) Scól'a de bele-arte din Iasi.

Daca localulu actualu alu universitatiei din Iasi este cu totulu impropriu destinatiunei sale si daca locul ei e prea strimtu pentru a face cu putintia radicarea cladirilor ce se proiectéza: elu va putea fórte bine servi pentru scóla de bele-arte si colectiunile ce se tinu de ea.

Stramutarea se va putea face indata ce primele cladiri ale universitatiei voru fi terminate.

d) Museele din Bucuresci.

Spre a instalá in modu cuviinciosu si siguru museulu nationalu, bibliotec'a centrala, archivele istorice si academi'a, voru trebui se se radice câteva edificii insemnate, pentru ale carora cladiri si instalare in modu simplu dar cuviinciosu va fi de nevoie sum'a de 5.000.000 lei, din care Corpurile legiuitoare au acordatu 1.300.000 lei.

Museulu nationalu a capatatu in anii din urma o desvoltare atatu de mare, in catu trebuie se ne gandimu la instalarea lui, mai alesu ca acést'a, pana va fi terminata, va dura cati-va ani. Fara de densa ori-ce studiu devine imposibilu in inghesuiala in care obiectele sunt asiediate si chiaru siguranti'a loru e pusa in pericolu. Acesta situatiune, precarie in sine, devine si mai grava, candu ne damu séma de tielulu, la care museulu nostru trebuie se tinda, si catu e de nevoie, ca pe calea odata trasa, se nu intimpine piedici, intre care aceea a lipsei unui localu, e cea mai principala.

Museulu nationalu din Bucuresci trebuie se dea imaginea culturai romanesci, ast-feliu precum ea s'a desfasuratu in decursulu a multoru secole, si prin urmare elu va contine atatu epoc'a daco-romana in resturile originale ale monumentelor culesse in tiéra si in reproductiunile monumentelor pastrate in museele si colectiunile din strainatate, catu si epoc'a evului-mediu si cea moderna. Pe langa aceste colectiuni, cari voru forma fondulu museului, se voru grupa colectiunile de sculptura si de pictura, precumu si aceea a artelor industriale, fie in originale, fie in copii, pentru a servi la desvoltarea gustului artisticu si a talentelor din tiéra.

Bibliotec'a statului si aceea a academei, reunite la unu locu, precum si archiv'a centrala, incepu a deveni de o insemnatate mare pentru istori'a nationala. Ele trebuie instalate astfeliu, ca se fie in sigurantia completa, ca se póta servi publicului studiosu. Biblitecele trebuie se coprinda lucrurile principale din tote ramurele sciintieloru si se fie tinute la di cu progresele facute in cultur'a lumii.

Daca vomu lasa lucrurile in starea de astadi, unu incendiu ne va face se perdemu valori de mai multu de 5,000.000 lei, ér intregu invetiamentulu va fi condamnatu a vegetá, a se slabí, a retrograda. Perderile voru fi simtite la inceputu numai in scóla, dar fórte curéndu ele voru fi pipaite si pe terenulu prosperitatiei publice, care astadi nu póte esistá fara o invetiatura solida in tote clasele societatiei.

e) Totalulu universitatiloru si alu depositelor de cultura.

Universitatea din Bucuresci cu institutul botanicu si anatomicu, cu laboratoriu de chimie si de fisiologie	2,150.000
Universitatea din Iasi cu institutul de anatomie si de astronomie, cu laboratoriu de fizica, de chimie si de fisiologie, si biblioteca	2,000.000
Museulu nationalu, bibliotec'a nationala, archiv'a centrala si academi'a	5,000.000
Totalu	9,150.000

§. 4.

Precum s'a amintitu mai susu, s'a rezervatu lângă liceulu St. Sava unu locu suficientu pentru cladirea unui localu pentru ministeriulu culteloru si alu instructiunei publice. Stramutarile continue aducu desordine in archiva, lasându a dice, că incede a deveni greu si costisitoriu, aflarea unui localu indestulatoriu si propriu serviciului.

Cu 350.000 lei se va putea radică si instalá acésta cladire.

§. 5.

Resultatulu acestoru cercetari este, că instalarea scóleloru secundare, a universitatiloru, a depositeloru de cultura si a ministerului cere sum'a de 19,107.892 lei si anume:

Scótele secundare si speciale.

11 Licee si reparatiuni	4,627.892	} 9,607.892
5 Scóle secundare de fete	1,580.000	
3 Scóle normale primare	1,700.000	
1 Orfelinatu	200.000	
2 Seminarii	1,500.000	

Universitatile si depositele de cultura.

Universitatea din Bucuresci	2,150.000	} 9,150.000
Universitatea din Iasi	2,000.000	
Museele, bibliotec'a, archiva si academi'a	5,000.000	
Cladirea ministeriului	350.000	
Totalu	19,107.892	

Sum'a de 19,107.892 lei e fara indoiala o suma insemnata, inse ea este absolutamente necesara pentru asigurarea unui mersu bunu si a progresului invetiamentului si sciintiei, pentru asigurarea intregi nóstre culture nationale. Anuitatea de unu milionu ce se va plati pentru capitalulu in renta, va reintra inse prin binele ce scótele voru produce si prin prosperitatea ce este strinsu legata de respandirea unui invetiamentu solidu.

Acésta chieltuiala va fi recástigata cu prisosu prin multimea tineriloru, cari voru studia in tíera, căci fiecare suta de tineri, cari mergu in scótele strainatatiei, cheltuescu acolo unu minimum de 200.000 lei.

Acésta suma nu este inse a se chieltuí intr'unu singuru anu. Voru trebui fára indoiala celu puçinu cinci ani pâna ce tóte edificiele mentionate se voru radică. Suma de 19¹/₃ se va chieltuí rënduri rënduri, fia-care anu sporindu mijlócele nóstre de cultura“.

Unele cunoscintie din istori'a metaleloru.

(Urmare).

§. 6.

Cându s'au esaminatu mái intr'ntáiu caus'a transformarei sau schimbarei metaleloru si in specialu aceea care se efeptuiază din inriurinti'a caldurei (deórece alte

cause pâna atunci nu erau cunoscute), nu o putemu sci; probabilu inse este că cele dintáiu incercari s'au facutu prin Arabi, pentruca Dsafar alu Sofi numitu altcumu si Geber, care a traitu in seclulu a VIII-a ne-au lasatu unele adnotari si descrieri despre unele operatiuni chemice si productele ce au resultatulu din acele. — Astfeliu de operatiuni in antichitate nu au fostu cunoscute. Acestu arabu a inventatu Acidulu nitricu concentratu si asia numita Aqua regia sau Acidum chloro-nitrosu, care este compusa din doue parti de acidum hydrochloricu, cum si un'a parte de acidum Nitricum. Prin aceste substantie elu a cástigatu nesce factori puternici intru dissolvarea sau decompunerea metaleloru, precum si pentru alte esperimente posteriori care le-a facutu si incercatu intru transformarea sau schimbarea metaleloru nenobile in aur. — Acést'a nesuintia cu buna séma a fost probata si de altii cu multu mai inainte, pentru-ca Geber face amintire despre unele aparitiuni, ba chiaru si rezultate ce aru fi urmatu din asemenea operatiuni, numai cătu elu nu ne numesce si persónele care s'aru fi ocupatu cu asemenea operatiuni, de si se provóca in scriptele sale la altii pre cari elu nu-i numesce. — Successorii loru au fost entusiasmati de adeverulu sciintieloru loru si nu au crutiatu nici unu sacrificiu pentru a perseverá intru aceste incercari, cari altcumu nu au avutu nice unu resultatulu, dar le succese a cunósce mai multe insusiri ale metaleloru si ale altoru substantie, care pâna aci nu erau cunoscute, pentru-că a-le descoperí si cunósce nu sciéu aplicá modulu de operare si prin urmare nu puteau face asemenea observari.

Generatiunile mai tinere cari aderau cu trupu cu sufletu la teoriile acestei scóle, numira sciinti'a loru „Alchemie“ si ei avura cutesantia ai adscrie o etate fórte inalta, pentru-ca o deducéu dela Moise profetulu si chiaru si dela cei mai vechi preoti a'i Egiptetului, fára de a avea pentru acésta asertiune óre-care probe; deci ei esplicau observarile loru cari resultatulu din transformarea metaleloru cá o influentia a unui misticismu ce predominá secolulu. Aceste esplicari sau mai bine basme aveau o basa sau temeiu simbolicu, adeca balauri cu limbi de focu, lei luptatori si alte fantasme simbolice, dar pre lângă tóte aceste scrierile loru asupra alchimiei nu aveau nice unu intielesu si din acésta cauza autorii loru ca se scape de imputari, mustrau pe lectori că nu pricepu si că nu sunt capabili de a'i intielege*).

Cele siepte planete din sistemulu lui Ptolomeu au fost astfeliu aduse in connexiune cu cele siepte metalle pâna atunci cunoscute, încátu fiesce-care din ele a fost dedicate sau mai bine disu impartite uneia sau alteia din aceste stele; asia aurulu a fost datu sórelui, argintulu lunei, aram'a lui Venus, ferulu lui Mars, Zinulu lui Iupiter, plumbulu lui Saturn, si argintulu viu lui Mercur, din care cauza fiesce-care din aceste metalle au fost desemnate cu simbolulu acelor stele, dupa cumu

*) Veđi Istori'a chiemiei de Dr. Her. Kopp, Braunschweig 1843—1847. si Ist. Alchemiei de Schmieder, Halle 1832.

fiesce-carui planetu se atribuiá si metalleloru. Mai multu timpu a predominatu presupunerea sau cá acésta fu predominata de acea parere, cá compunerea metalleloru consta numai din dóue substantie, adecá din mercur si puciósá; dara mercurulu nu se considerá cá argintulu celu viu de metallicu, si puciós'a nu se privea de substantia care este, ci se credeau numai ca ideale ale celei mai mari puritati. Mercurulu idealisatu si 'lu inchipuiá cá caus'a séu subiectulu splendórei si alu intensitatiei, adeca de specissimulu unei substantie metallice, ér puciós'a cá caus'a combustibilitatiei (materialu care se póte, si póte arde) séu ca a transformabilitatiei. Mai târdiu s'a mai adausu unu alu treilea substratu, adeca sarea, carei i se adscriá caus'a decompunerei in acide, precumu si caus'a formarei maseloru salcide ce remànu séu se asiéza dupa evaporarea decompunerei. Albertus Magnus mai credea si in presentia partiloru apatóse, care s'aru afla in metalle, pentru-ca acestora se adscria topirea séu ustrinarea si intarirea séu slairea metalleloru in momentul recirei. Dupa acésta parere, diversitatea metalleloru trebuia se urmeze dela cantitatea mai mica séu mai mare ce s'ar afla dintru aceste substantie; deci dar nobilitarea metalleloru s'ar putea efeptuí prin alterarea séu modificarea acestei insusiri, spre care scopu póte ajuta pétr'a intieptiunei lapis lydius, déca tendenti'a si sciinti'a alchiemistica o voru afla! — pentru-ca acésta era scopulu finalu alu alchiemiei.

Precumu jóca fantasi'a rolulu seu principalu in tóte parerile si esplicatiunile alchiemistiloru, astfeliu a produsu ea si in privinti'a provenientiei si a creșterei metalleloru inca si alte pareri cu multu mai cornurate, pentru-ca parerea combatuta de șantulu Augustinu inca pre la inceputulu secululu alu V-a, cá metallele nu crescú, s'a susținutu inca timpu indelungatu din caus'a figureloru cristaline ale aurulu, ale argintulu, aramei si ale altoru metalle, care de multe ori sémana cu creșterea unoru plante vegetali. Credinti'a desiérta a multimei, lips'a totala de cunóscerea legiloru naturei si mai in scurtu ignoranti'a grósa si lips'a de ori-ce esperientia asupra metalleloru aducéu cu sine, cá ómenii se adscria substantieloru din care credeau cá sunt compuse metallele, o diversitate si o putere de creatiune si generatiune; asia ei puciós'a o credea si susțineá de secsulu masculinu, ér mercurulu de secsulu femininu, localitatile subterane unde se credea cá se generéza metallele, erau locuite de spirite diabolosci, care aru avea misiunea de a inlesni si ajutorá crearea si generarea metalleloru. Credinti'a desiérta in boticuti'a divinitória era unu productu momentuosu intre generalisarea pareriloru mistiche, deci dara lipsea singuru celu chiepmatu séu celu cu aurulu de a descoperi postatile si culcusiele cele abundante de metalle.

Pre lângá tóte cá directiunea cea falsa din evulu mediu a ingreunatu scrutarile in sfer'a metallurgiei, totusi nu putemu dice ca nu s'aru fi aflatu si unii barbati, cari scuturându-se de superstitiunile timpulu au consideratu sciinti'a cá mijlocu pentru a putea face unele descoperiri pretióse. Ca atari barbati putemu amintí pre unu Albertu de Bollstedt numitu de regula Albertus Magnus,

pentru-ca acesta au descoperitu in secolulu alu XIII-a Arsenulu, pre care l'a recunoscutu de unu metallu specificu; pre Basilius Velentinus, care pre la finea evulu mediu in secolulu a XV-a au aflatu Antimonulu, ale carui iertiuri s'au substratu metallicu au fost altcumu cunoscutu si de betràni, dara acestia neavèndu sciinti'a mai chiara si nesciindu face operatiunile chemice cari trebuie se se faca, nu au sciutu produce metallulu; elu au recunoscutu de metallu si Wismutulu.

In secolulu alu XVI-a a fost renumitu Theofrastus Paracelsus atátu cá medicu câtu si cá siarlatanu, cá alchiemistu si cá chiepmicu rationalu, pentru-ca elu a descoperitu Zinculu, ale carui iertiuri au fost fára indoiala cunoscute si le betràni. Pre acésta cale numerulu metalleloru s'a urcatu dela 7 la 11, prin urmare ne mai putendu fi in consonantia cu planetele, Paracelsus le numí metallele cele noue, din causa cá metallele cele noue nu avea intensivitatea celoru vechi, jumetati de metalle si la acestea adnumera si argintulu celu viu.

Acésta impartire in metalle complete si jumetati de metalle, s'a susținutu unu timpu fórté indelungatu, pentru-ca ea era basata pre nesce semne remarcabile, usioru de observatu, dara venindu începutulu secululu presentu care ne-a invetiatu a cunósce si alte substantie metallice mai nóue, aceste nu se putea coprinde in cadrulu acelei impartiri.

Pre lângá tóte cá prin lucrurile alchiemistiloru in decursulu evulu mediu s'a inmultitu cunóscerea metalleloru, totusi parerile despre natur'a si insusirea metalleloru cari au fost ereditate dela betràni, s'au susținutu pâna in timpulu mai nou, pentruca hypothesele despre póssibilitatea transformarei metalleloru le susținú. Asia in a dóu'a jumetate a secululu alu XVI-a Ioanu Becker era de părere, cá cele patru elemente sunt patru calitati, dara substanti'a care prin alteratiuni neegale contine in sine calitati neegale, este si remàne numai una, de sí in fiesce-care calitate stau ascunse celelalte trei calitati. Tóte aceste la olalta au unu fondu de substantia comuna „ens simplicissimum“, care fára vre-unu legàmèntu cu cele patru elemente nu ar putea esistá.

Dumnedieu a creatu aceste substantie din nimica si elu le-a compusu din patru calitati. In consonantia cu acésta teoria elu a statoritu principiulu, cá metallele aru fi numai de unu genu si cá transformarea lor ar fi posibilá prin ajutoriulu artei; pentru-cá ele nu aru conțineá nimic'a necuratu, prin urmare tóte se potu urca la puritatea aurulu, ér cele care resista mai puținú foculu, se potu face mai resitatóre, cele mai usióre si mai puținú indoitióse, se potu face mai grele si mai tare indoitióse.

§. 7.

Mai multi barbati escelenti, cari au avutu curagiulu a se elibera de misticismulu evulu mediu, cari privea evenimentele din natura intru unu sensu nepreocupatu si cari cu dreptu cuventu se indoia, ba nu credea in veritatea principiulu, dupa care metallele s'ar putea nobilita, au propagatu in privinti'a naturei lucrurilor ma-

teriali si asia si in privinti'a metaleloru cu totulu alte pareri.

Theori'a vechia a betrăniloru despre cele patru elemente, precumu si despre substantiile hypocritice ale alchimiștiloru relative la compunerea metaleloru s'a abandonatu cu totulu, pentru-ca barbatii mai destepti au inceputu a vedea si observa, ca aparitiunile diverse care se producu la transformarea metaleloru prin focu si prin fluiditati corrosive nu potu fi productulu theorie-loru hypocritice ale alchimiștiloru; deci dar fantomele mistice trebue sè se delature si loculu loru se'lu ocupe cu totu dreptulu sciinti'a.

In loculu hypoteseloru netrebnice au intratu pre la mijloculu secolului alu XVII-a theori'a phlogistica a chemistului Stahl. Pre temeulu aceleia metalele au fost considerate de unu colegamētū alu unui fundamentu pamentosu cu unu fundamentu hypoteticu alu unei materii nedeterminavere, pre care Stahl o au numitu Phlogiston*).

In processulu de combustiune séu de ardere materi'a de sub intrebare fuge din metalle si asia si din ori si care altu corpu subpusu arderei producēdu unele fenomene focóse, prin cari insusirile metalice se perdu. Obiectiunea ce se face in contr'a acestei theorii, cumca cantitatea greumētului unui corpu este dupa ardere mai grea ca metalulu inainte de combustiune s'a delaturatu prin aceea, ca phlogistonului s'au adscrisu puterea de a face corpurile mai lucióre**).

Acésta theoria a fost intru atăta suficienta, încātu ca ea a datu bas'a de interpretare la unele aparitiuni care se vedu la transformarea metaleloru, ea s'au sustinutu preste un'a suta de ani in vigóre, in care timpu pre temeulu aceleia, mai multi chiemici vestiti, au facutu mai multe descoperiri insemnate, prin care numerulu metaleloru s'a mai inmultitu cu aflarea Platinei, a Wolframului, a Kobaltului, a Nikelului si a Manganului.

Pre cându pre la anulu 1775 renumitulu chemistu Lavoisier, a comprobatu ca: procesulu de combustiune sta in legatura cu Oxygenulu nu cu multu mai nainte descoperitu din partea lui Priestley, care se afla, sau pre care 'lu conținu corpurile combustibili si cumca greutatea productului ardiatoriu este egalu cu greutatea substantiei arse inainte de combustiune, mai departe ca aceea corespunde oxygenului cuprinsu sau primitu, si in urma cumca rezultatele focóse sunt urmarea necesara a indesarii oxygenului, care in starea sa independenta este de o forma gazósa, atunci au intratu numai decātu in loculu theoriei phlogistice, theori'a cea nóua care este si astadi in vigóre. Pre temeulu acestei theorii tóte metalele sunt nesce substantie sau elemente simple, ba afara de metalle se mai afla si alte obiecte, care prin lips'a loru totala de insusiri metalice sau altfelu de

insusiri se deosebescu de metalle. Acésta theoria pre la inceputulu secolului presentu, prin descoperirea cea mare a lui H. Davy. — dupa care legamentele chemice se potu separá prin curentulu electricitatei galvanice astfelu, in cātu o substantiá a legamētului se devina separata totu déun'a la polulu positivu, ér cealalta la polulu negativu alu unei baterii electrice a lui Volta, 'si aflase unu spriginu puternicu, pentruca pe temeulu acestoru descoperiri sciintiele au inceputu a progresá cu pasi gigantici.

Prin aceste descoperiri s'au mai constatat, ca o suma de corpuru cari pàna aci se considerau de nisce substantie simple — si acésta din cauza, ca pàna la acestu timpu nu erá cunóscutu modulu de procedura chemica si asia dar nu se scia cum s'aru putea secerne sau analisá — precum sunt spre esemflu Alcaliele si partile pamentóse constau din unu fundamentu metallicu si din Oxygeniu.

Pre acést'a cale ordinea si numerulu metaleloru s'a inmultitu fórtē tare, ba putem dice considerabilu, pentru-ca ele prin analizele chemice ale mineraleloru dejá cunoscute sau a altoru descoperite din nou, au mai dobânditu unu nou acrescamentu, ba din timpu in timpu cu ajutoriulu acestui metodu mai damu inca si de alte metalle, a caroru esistencia pàna aci nu ne este cunoscuta.

§. 8.

Numerulu tuturoru metaleloru pàna aci cunoscute este atātu de mare si acésta o putemu afirmá atātu dupa insusirile loru nemijlocite care le observamu, precumu: colóre, tarie sau rigóre, intensivitate, indoiciune sau elasticitate, greutate specifica, supunere la topire sau ustrinare, cātu si dupa varietatea constelatiunei sau raportului loru atātu catra olalta, cātu si contra elementeloru metalice, cari s'au constatat prin cercetarile si probele facute, încātu indemnulu, boldulu sau silinti'a sciintifica de a clasifica productele naturei dupa insusirile loru este deajunsu motivata. Si pentru-ce se nu ne sfortiamu si noi romanii de a ne ocupa cu asemenea sciintia? Óre se asteptamu cá altii se ne intinda mas'a si noi se ne asediamu totu deauna la prândiulu gata? Ar fi o rusine pentru o natiune atātu de mare ca natiunea romana se umblamu cu palari'a a màna, pre la alti dupa sciinti'a, cari nu o posedu nice intru acea mesura in care o posedemu noi. La lucru si la studiu frati romani, càci cu noi este Domnedieu si mintea nóstra cea destépta!*)

*) Nu scimu cum suna in limb'a germana din care este tradusa acésta definitiune; asia inse precum se vede acilea, e preste putinti'a se o intielegemu.

Red.

***) Ce este lucióru?

*) Cu voi'a onor. domnu dissertante ne permitemu a reflecta la loculu acesta, ca pre cātu cunóscemu noi progresele facute preste totu in sciintiele naturali, prin urmare si in chemia si in metalurgia, intre romani, apoi cei din statulu Romaniei apuca cá de ani dóuedieci incóce cu pasi repedi inaintea nóstra a celoru din dosulu muntiloru. Las' ca ei si in sciintiele exacte (matematica) dau inainte cu atātu mai usioru, cu cātu tóte studiile li se propunu in limb'a materna si cu cātu terminologiile nu le arunca in cale nici pe a sut'a parte acelea dificultati enorme si abia invinse pe care le intimpinamu noi

Dupa cum vomu aplica la clasificarea metaleloru, una sau alta forma, una sau alta maniera, unulu sau altu sistemu ori chiar si tóte de odata, asia se formédia sau se voru forma despartiaminte sau sectiuni deosebite, ba la unele metalle este fórte greu a le asemná loculu in sistemulu in care ar corespunde dupa insusirile loru, si la unele substantie este dubia intrebarea, déca se potu sau nu se potu numerá intre metalle, pentru-ca incercarea de a aduce tóte deosebitele calitati in o astfelu de consonantia, càtu si compunerea sau plamadirea conceptului, despre ori asupr'a unui metallu se fie chiar si lamuritu, a remasu pàna acuma in dubietate. In acésta privintia este fórte drépta sentinti'a lui Karsten in opulu seu „System der Metallurgie“ tom. I. fačia a 5-a, cumca este fórte greu a arata prin puçine cuvinte, ca ce este unu metallu. — Cea mai momentósa nota caracteristica sau criteriu care s'a luatu de indreptariu, pentru a putea face deosebirea intre materiile esentiale; daca acele sunt metallice sau nemetallice, este aptitudinea loru in conducerea electricitatii, dar nu tóte elementele sunt intru asemenea mesura cercetate si cunoscute, in càtu se putemu observa insusirea loru cu tóta siguritatea, ba unele materii fundamentali, cari in alta privintia potu, ba fàra indoiéla si au insusiri metallice, precum este Arsenulu si Tellurulu, sunt eschise din rendulu metaleloru numindu-se simpliciter Metalloide, pentruca li s'au atribuit si unele elemente cari nu sunt metallice.

Insusirea principala din care se potu sorta metalele, este dupa I. N. de Fuchs**) referinti'a greutategi specificé a metaleloru càtra oxydulu loru.

Déca sustinemu ca regula, cumca desimea legamentulu unui corpu rigidu, trebue se fia mai mica cá unu corpu gazosu, aflamu pre lãnga tóte aceste, ca dela acésta regula mai sunt si unele esceptiuni esentiale, care isi au bas'a loru in cea mai mare parte in unele relatii necunoscute séu nebagate in séma pàna acuma. Scimu

invetiandu unguresce si neutiesce, dara apoi mai multi tineri de ai loru dupace sau preparatu bine in scótele medie si superiori din patri'a propria, esu pe câte 2—3 ani la cele mai bune institute de specialitate din Franci'a, Belgiu, Elveti'a, Germani'a. Ce e dreptu, romanii din Romani'a pre càtu timpu au fostu vasali ai osmaniloru, n'au cultivatu montanistic'a inadinsu; cá se nu irite si mai tare setea de auru, adeca rapacitatea veciniloru, au scosu numai sare si petroleu. Astadi este cu totulu altmintrea. Pe lãnga ce barbati cá P. S. Aurelianu, Gr. Stefanescu, E. Bacaloglu, D. Brandza, P. Poni, Cobâlcescu si alti càtiva profesori de sciintiele naturali in diverse ramuri, inpingu pe tineri càtra acelea si le deschidu cale larga, apoi si statulu a luatu càteva mesuri serióse in acésta directiune; se lucra si la unu proiectu de lege montanistica. Ceea ce amu regretatu noi totdeún'a cá si acuma, este impregiurarea cá din muntii nostrii apuseni nici parintii cei mai avuti nu'si trimitu pe fii loru la montanistica. Red.

**) Notiz über den Graphit und verwandte Gegenstände in Erdmanns und Schweiger Steidels Journal für practische Chemie 1836. Band VII. Seite 353.

bine cum-ca greutatea specifica a celoru mai multe metalle este mai mare cá a oxydeloru loru; dara se mai afla si unu altu numeru considerabilu, la care acésta proportiune este cu totulu intórsa. Casulu acesta obvine la metalle alcalice si probabilu si la celea pamentóse sau celu puçinu la numerulu celu mai mare alu acestora.

Pre temeulu acestei relatii sau proportiuni ori referentie amu putea imparti metallele in metalle grele si usióre. Cele grele se mai potu imparti dupa raportulu oxydeloru loru càtra caldura, in metalle nobile si nenobile.

Oxydele metaleloru nobile se reducu sau micsiorédia la o temperatura mai mare (adeca càndu devinu rosi cá flacar'a focului) si aceste sunt: Aurulu, Platin'a cu asociatii s'au compagnionii loru, Argintulu si Mercurulu.

Cele nenobile au trebuintia de reductiunea, micsiorarea sau scóterea loru din oxydele loru, pre lãnga o temperatura mai mare si de unu remezu (carbune) de reductiune si ele se impartu mai departe in intendivere si in netractable sau aspre ori spargacióse.

Cele intendivere sunt Aram'a, Nicolulu, Ferulu, Cobaltulu, Plumbulu, Cositorulu (Zinn), Cadmiulu si Zinculu.

Cele netractable se mai impartu in usióre de topitu, si greu de topitu, cele usióre de topitu sunt Arsenulu, Antimonulu, Tellurulu si Wismutulu.

Cele greu de topitu sunt Titanulu, Tantalulu, Wolframiulu, Molydenulu, Vadanulu, Chromulu, Uranulu, Manganulu si Thoriumulu.

Intre metallele cele usióre putemu adnumera, Kalium, Natrium, Lithium, Calcium, Barium, Stroncium, Cererium, Lanthan, Didium, Yttrium, Erbium, Terbiu, Alumi, Zirconium si Siliciu.

(Va urm'a)

Vecinii nostri romani.*)

Acesta este titlulu unei brosiuri aparuta de curèndu la Buda-Pesta si datorita unui omu cunoscatoriu in materie, D. Eduard Egan. Cunóscemu lucrarea numai dupa unu resumatu din „Pester-Lloyd“ publicatu de „Romanulu“; autorulu seu raspunde la urmatórele intrebari:

1. Este adeveratu cá agricultur'a Ungariei cere sè se puna tacse vamale asupr'a grãului romanu?
2. Se potu óre revocá mesurile, care oprescu vitele din Romania de a fi importate in Ungari'a?
3. Ce impregiurari au ocasionatu impuçinarea comerciului cu articule industriale ungare in Romani'a?
4. Emigrarea secuiloru.

*) De càndu se publicase acestu articlu relativu la cestiunea vitala, in „Economia nationala“ Nr. 28 din 14/26 Iuliu, au mai aparutu si in alte diare discussiuni pro si contra, mai blande si mai violente, éra in oficiosulu „Hermannstädter Zeitung“ din 1 Sept. esise unu articlu primu economicu si ethnograficu atátu de insultatoriu si spurcatu, precum se audu vorbindu numai ómenii beçivi si preste totu lapedaturile societatiei in càrciúmele cele mai neurate. Red. Tr.

5. Cestiunea Ungurilor in Romani'a si cestiunea romana in Ungari'a.

Atâtea cestiuni, una mai importanta de câtu alt'a. In asteptare ca ministeriulu nostru de agricultura sè ne dea traducerea acestei brosiuri, ne vom permite a raspunde la rëndulu nostru la câte-va din parerile scriitorului maghiaru.

Cu privire la întâi'a întrebare, D. Egan incepe prin a admira puterea de producere a agricultúrei romane; spune cà cu tóta munc'a primitiva si neingrijita, multimita climei, pamëntului si inlesnirii comunicatiunilor, Romani'a este o tíera productiva in felulu americanu, adeca produce multu si eftinu, prin urmare càstiga mai fàra se faca sacrificii. Odata convinsu de acestea, scriitorulu maghiaru declara cà s'ar ingreuna lupt'a pentru esistentia a industriei ungare, daca s'ar ingaduí ca cerealele romane se întrelibere de tacse in Ungari'a. Cà urmare propune sè se impuna simtitoriu gràulu de provenintia romana, inlesnindu-se numai importarea porumbului trebuinciosu pentru hrana si pentru fabricile de spirtu.

Am dorí ca starea infloritóre a productiunei nóstre agricole se fie in realitate dupa cum o vede D. Egan: din nenorocire nu este asia. Nici nu producemu atátu de multu dupa câtu crede, nici atátu de eftinu. Suntem departe de a fi alaturi cu Statele-Unite in materie de productiune agricola. Ceea ce ne mirà inse este preocuparea despre amenintatórea concurentia ce aru fi facèndu gràulu nostru celui din Ungari'a. Si in adeveru, din suma de gràu ce se importa din Romani'a in Ungari'a, o parte insemnata trecea directu in Elveti'a cu tóte cà se inregistra la vami ca destinatulu pentru Austro-Ungari'a. Afara de acésta daca s'a importatu gràulu nostru in monarchi'a vecina, caus'a este cà acésta cereala inlocuía gràulu ungurescu esportatu pentru alte tieri, ér nici-de-cum cá se lupte pe pietiele austro-ungare cu gràulu localu. De alta parte gràulu nostru alimentá in modu favorabilu marile stabilimente de mori, din Austro-Ungari'a, ai càroru proprietari au declaratulu cà fara gràulu românescu nu voru putea lucrá cu succesu pentru a produce faina de esportu. Se nu se uite in acelasi timpu, cà parte din gràulu esportatu dela noi ni se inapoia sub forma de faina, care facea o concurentia simtitóre moriloru nóstre. Nu ni se pare dar intemeiata plângerea cà gràulu nostru lovea in productiunea ungara.

Intru câtu privesce porumbulu, apoi tota lumea scie cà elu alimentá fabricile de spirtu din Ungari'a, si cà ungurii ni-lu inapoiau in parte sub forma de spirtu. Ungurii nu se sfiescu a recunósce cà au nevoie de porumbulu nostru si dovada este, cà dupa inchieierea grantieloru au fost nevoiti se inlesnésca importulu porumbului din Bulgari'a si Serbi'a.

La cestiunea daca se potu lasa vitele nóstre se tréca in Ungari'a, autorulu ungaru nu se marginesce a spune da sau nu; elu se esprima in terminii urmatori:

„Populatiunea romana, care nu scie nici macaru „cum se impedece marile hotii de vite si la care mit'a

„este pe o scara intinsa, nu are de locu destoinicia de „a exercita dispositiile de grantia si de contumáciu. „Agricultur'a Ungariei de dieci de ani are ca motto: „propasirea cǎscerei viteloru; daca s'aru permite érasii „importulu de vite romanesce, s'aru zadarnici ori-ce tendentia in acésta directiune... Prin urmare, din motive „igienice si agricole, trebuie sè se mentina poprirea importului de vite; cà-ci astfelu puterea de viatia a agricultúrei unguresce ar fi amenintata.“

E curiosu cà ungurii nu se potu deprinde a fi cuviinciosi càndu scriu. Éta unu omu care tratéza o cestiune serioasa si cu tóte acestea devine mai multu de câtu necuviinciosu in expresiuni. De unde scóte scriitorulu maghiaru cà noi nu suntem destoinici de a pazi grantiele, cà nu putem impededá hotiile de vite, cà suntem primitori de mita? Pentru ce necuviintiele acestea, care nu se potu calificá, atátu sunt de neintemeiate? Apoi càndu noi esportamu cu miile vite pentru Itali'a, acést'a dovedesce cà nu scimu a pazi grantiele? Dar de acestea diecimi de ani alimentamu piati'a Vienei, pentru ce óre nu se invóca acestu prétéstu? Spuna mai bine pe fatia cà ei, ungurii, au calcatu conventiunea comerciala si au opritu importulu viteloru nóstre, pentru-cà asia convenia agricultúrei maghiare, dupa cum insusi autorulu brosiurei o recunósce.

Càndu este vorb'a de hotii de vite si de mituire, apoi vite se fura in tóte tierile si nu sciu daca Ungari'a este cea din urma in acésta specialitate. Hoti si mituiti se gasescu in tóte partile din lume si nu Romani'a s'aru putea citá cà cea mai bántuita de asemenea vitiuri. *)

Se plànge autorulu cà germanii, englesii si francesii au luatulu loculu unguriloru procuràndu romaniloru obiecte fabricate importate mai inainte numai din Ungari'a. Nalucire curata. Nu aceste némuri aducu la Romani'a imitatiuni de obiecte unguresce; dar s'au schimbatu in parte deprinderile, ceea ce face cà multe din fabricatele maghiare nu mai sunt cautate. Afara de acésta chiar si in tíera s'au infintiatu de càtva timpu suma de ateliere domestice, care indestuléza parte din trebuintiele populatiunei. In zadaru d. Egan acusa nedibaci'a consulatelor austro-ungare din Romani'a, compania de navigatiune pe Dunare si gar'a Predélu, cària ii gasescu cà are unu caracteru cu totul românescu. Atàta ar mai lipsí, cà o gara de pe pamëntulu romanu se aiba caracteru magiaru. Scimu cà acestu scopu l'au urmaritu cei ce au infintiatu compani'a de vapóre pe

*) Dela Dobriținu (Debreczen) numitu in gluma si „Rom'a poporului maghiaru“, preste Oradea mare (N.-Várad) si pre la Clusiu inainte pàna in Secuime si de aici prin districtulu Brasiovului si spre Moldov'a pe la Brescu si Oituz, exista de dieci de ani companii sau bande numeróse de hoti mai alesu de cai, inse si de vite cornute, pe care pàna acum nici gubernulu austriacu si nici celu ungurescu nu le-a estermnatu, de si temnitiele sunt fórté impoporate de asemeni banditi. Acestia ce e dreptu, întreținu comunicatiunea de hotie pàna la Giurgiu si Brail'a, inse totu prin ómeni de ai loru.

„Redactiunea Trans.“

Dunare; că s'au lucratu in de ajunsu pentru a maghiariza Predélulu, Ițcanii si Vêrciorova. Ne-amu deșteptatu inse pâna ce mai erá timpu si amu pusu o stavila acestei incalcari pe nesimtite asupr'a intereseloru nóstre.

D. Egan enumera intre cauzele micșiorarii traficului cu Ungari'a vecsatiunile dela grănitia romana, accisele din orasie si tacsele fiscale. Noi acusatii de vecsatiuni la granitia, noi cari amu induratu atâtea necazuri in comerțulu cu vitele si in cele din urma chiar inchiderea granitieloru!

Si a proposito de vama, autorulu maghiaru dice: „Afacerile de vama trebuiescu privite cá simple cestiuni de putere si resolvate de ministeriulu de „esterne din Vien'a prin intervenirea sa energica. Trebue se scim se impunemu, cu generositatea si indulgentia nu facem nimicu.“

Cum 'si da omulu in peticu! Cum o ia pe ungeresce, cá cum tóta lumea trebue se tremure inaintea celoru dela Pest'a! Adeca, vèdi Dómne, Romani'a fiindu mica, noi ungerii se'i impunemu. Dar in care parte a lumii traimu, pentru cá cestiunile de vama se fia considerate cá cestiuni de putere? Putere asupr'a cui? Asupr'a unui statu deplinu suveranu? A uitatu óre falosulu magiaru; cá mai acum câti-va ani compatriotii sei introdusera vinu falsificatu in Elveti'a, mic'a republica fi facu de risu si'i amenintia cu inchiderea granitieloru? Se face óre cá nu scie cá acum de curèndu fatia cu urcarea taxeloru vamale austro-ungare, Elveti'a a si inceputu sè se misce pentru a urca si dens'a taxele? Si noi óre n'am fi facutu bine daca, imitându pe mic'a dar semèti'a republica, am fi refusat atâtea marfuri false, atâtea viuri otravite? Am fostu ingaduitori si astadi ni se platesce cu o asprime vamala selbatica. Dar si acèsta este buna, căci dóra ne vom invetiá odata minte.

Suntem incredintiati, cá guvernulu dela Vien'a atatu de prudentu, nu va luá in seriusu propuneri cá aceea de a considerá cestiunile vamale cá cestiuni de putere, cautându se impuna vointi'a sa tieriloru cu care are trafic, si in casulu de fatia Romaniei. Fanfaronada curata, éca la ce se reduce fraseologi'a scriitoriului maghiaru.

In fine D. Egan isi inchieie lucrarea aratându câte folose datorimu noi celoru 300,000 ungeri veniti in Moldova, si face apelu la bun'a intielegere intre romani si ungeri, pentru ca la timpu se țina peptu incalcariilor slave*).

*) Cum a scrisu Egan 300.000, putea se mai adaoge una sau doue nulle, cá se fie trei ori treidieci de milióne, cá charti'a este fórte toleranta. Trei sute de mii magiari trecuti in Romani'a? In acestu casu aru fi mai remasu in tóta Transilvani'a celu multu 250 mii magiari cu aristocrati, cu secui, si cu toti renegatii adunati la unu locu. Not'a Red.

Nu recunóscemu, intru câtu ne privesce, nici unu folosu datoritu ungeriloru asiediati in Moldov'a, si acèst'a cu atatu mai multu, cá de si asiediati si impamènteniti in tiéra, totusi fratii loru cauta prin propaganda popésca a face din trènsii dusmani ai romaniloru.

Autorulu acusa pe romanii veniti din Transilvani'a in Romani'a ca atitiatori de ura si le arunca ponosulu, cá acesti romani veniti aci intre ai loru, se gaséu in conflictu cu codicele penalu. Adeca romanii ardeleni veniti in Romani'a ar fi fostu si sunt ómeni certati cu justiti'a ungeresca. Cá intre ardeleni se va fi aflatu care se aiba de impartitu cu justiti'a maghiara, nimicu mai naturalu. Dar de aci pâna a spune cá ardelenii in conflictu cu codicele penalu au trecut in Romani'a, acèst'a este o esageratiune curatu maghiara. Nu, Dómnele Egan, Ardelenii veniti aci nu sunt dintre cei ce sunt in conflictu cu codicele vostru penalu; sunt ómeni cari neputèndu se mai suferè regimulu sub care traiescu, sunt nevoiti se'si parasésca caminele; sunt muncitorii care nu mai gasescu de lucru in tiér'a loru, vinu se traiasca intre fratii loru de sànge; sunt in fine economi de vite, ale căroru turme afla aci in tiér'a hrana abundanta si eftina. Dupa câtu se vede, ati dorí se'i gonimu, inse fàra a ne atinge de coloni'a maghiara atatu de numerosa in tiéra.

In câtu despre perspectiv'a de a luptá dinpreuna cu ungerii contr'a slaviloru, acèsta este o cestiune care nu are a face cu cestiunea economica, obiectulu brosierei dlui Egan. Noi n'avemu nimicu a impartí cu slavii; suntem si dorim a fi buni prieteni cu densii; avemu cu popórele slave cu care ne invecinamu, vechi relatiuni si dorimu cá in viitoriu legaturile nóstre se fie si mai strinse. Acestea tóte, bine intielesu, intru câtu interesele nóstre voru fi respectate, dupa cum noi vomu respectá pe ale veciniloru nostri. Daca inse ungerii au socoteli de regulatu cu rusii, acèsta 'i privesce; caute a se lamuri pe caile care le va conveni. Intru câtu privesce pe romanii ardeleni si banatieni, e tréb'a loru de a cantari, daca interesulu loru este de a luptá cu ungerii contr'a slaviloru; ei, cari traiescu la olalta cu ungerii, 'i cunoscú mai de aprópe si potu decide in cunoscintia de lucru. Caute maghiarii a'i convinge cá stapànirea loru este blànda; cá romanii nici cá simtiescu cá se afla supusi Corónei sântului Stefanu; cá li s'a respectatu si li se respectéza nationalitatea. Scimu cá lucrulu este cam greu, dar de óre ce D. Egan face apelu la cei din Romani'a cá se lupte odata contra slaviloru, elu nu trebue se uite, cá dincolo de munti sunt milióne de romani néosi si cá cu aceia trebue sè se intieléga mai întâiu.

PARTEA OFICIALA.

Nr. 320/1886.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului român uatuu in siedinti'a dela 4 Septembrie n. 1886.

Presiedinte: Iacobi Bolog'a, vice-presiedinte. Membrii presenti: E. Macelariu, P. Cosma, Dr. II. Puscariu, I. Popescu, I. V. Russu, G. Baritiu, B. P. Harsianu, D. Baronu Ursu, E. Brote cassariu.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

Nr. 97. Secretariulu presenta procesulu verbalu alu adunarei generale a XXV. ținuta la 8. si 9. Augustu nou in Alba-Iuli'a.

— Spre sciintia, avendu a reveni asupr'a concluseru speciale.

Nr. 98. In conformitate cu cele de sub Nr. precedentu si in conformitate cu conclusulu adunarei generale din siedinti'a I-a p. 8 si siedinti'a II-a pct. 37 se comunica numele celor ce s'au inscrisu ca membri noi ai asociatiunei la adunarea din Alba-Iuli'a in siedinti'a prima si a dou'a, si numele celor ce, in conformitate cu conclusulu de sub Nr. 9 alu primei siedintie, s'au insinuat la comitetu, si au fostu de adunare declarati membri ai asociatiunei.

— Spre sciintia, avendu a li se trimite diplomele de membru.

Nr. 99. Prin conclusulu adunarei generale din siedinti'a II. pt. 20. comitetulu este insarcinatu a'si căstiga datele necesare despre fundatiunea scólei centrale romanesci, care ar fi sè se infintieze in Gherl'a, si încátu afacerea ar cadé in competenti'a comitetului, se raporteze despre starea lucrului, la adunarea generala viitoare a asociatiunei.

— Spre sciintia si conformare.

Nr. 100. Prin conclusele adunarei generale din siedinti'a II-a pt. 21 si 22, s'a luatuu spre sciintia cuprinsulu raportului generalu, prezentatu adunarei din partea comitetului, si s'a datuu absolutoriu asupra gestiunei din a. 1885.

— Spre sciintia.

Nr. 101. Prin conclusulu adunarei generale din siedinti'a a II-a pt. 24 s'a stabilitu bugetulu pro 1887 intocmai cu preliminarulu prezentatu de comitetu, ear prin conclusulu de sub pt. 25. comitetulu e autorisatu a intrebuintia din prisusulu la venite o parte pentru acoperirea trebuintieloru culturale mai urgente, si prin conclusulu de sub pt. 26. comitetulu este indrumatu, cá pe viitoriu in preliminariile de bugetu sè se faca evidente sumele cari sunt disponibile pentru acoperirea trebuintieloru, ear pe de alta parte sè se separe aceste de sumele, cari in intielesulu statuteloru §. 26 au se formeze fondulu de reserva neatacabilu, avendu a fi indicata in ratiociniu marimea fondului de reserva.

— Spre sciintia si conformare, avendu a se comunica cassei conclusele cu privire la bugetu si ratiociniu.

Nr. 102. Prin conclusulu adunarei generale din siedinti'a II-a pt. 27, 28, 29, 30, cererile reuniunei femeiloru din Abrudu

pentru unu ajutoriu in favorulu fondului ei, a lui Pompiliu Enyedi cismariu pentru unu ajutoriu in bani, a lui Vasilie Malinasu clericu pentru unu ajutoriu in bani, a lui Petru Gram'a invetiatoriu pentru unu ajutoriu in bani, a lui Ioanu Török pictoru pentru unu stipendiu, — din motivulu cá asociatiunea pentru acum nu dispune de sume pentru aceste scopuri, nu au fostu luate in considerare.

— Spre sciintia, avendu cei pre cari ii privesce a fi insciintiati despre acestu conclusu.

Nr. 103. Prin conclusulu adunarei generale din siedinti'a II-a pt. 31 cererea elevului dela scól'a reala din Deva I. Vilt, pentru unu stipendiu se preda comitetului, pentru-cá la conferirea stipendiului de 100 fl. prevediutu in bugetu pentru elevi de scól'a reala sè se ia si ea in considerare, ear prin conclusulu aceleiasi siedintie pt. 32. cererea comitetului scolasticu din Lapusiulu ungurescu, pentru unu ajutoriu in folosulu scólei de acolo, se preda comitetului pentru a fi luata in considerare pe câtu se póte in marginile bugetului.

— Spre sciintia si orientare.

Nr. 104. Prin conclusulu adunarei generale din siedinti'a II. pt. 34. s'a alesu noulu comitetu alu asociatiunei pe unu nouu periodu de 3 ani si anumitu:

a) membri ordinari: 1. David Br. Ursu, 2. Paul Dunca, 3. Elia Macelariu, 4. Iosifu St. Siulutiu, 5. George Baritiu, 6. Ioanu Popescu, 7. Dr. Ilarion Puscariu, 8. Ioanu V. Russu, 9. Basiliu P. Harsianu, 10. Constantinu Stezariu, 11. Zacharia Boiu, 12. Partenie Cosma.

b) membrii suplenti: 1. Eugen Brote, 2. Dr. D. P. Barcianu, 3. George Maximu, 4. Nicanoru Fratesiu, 5. Georgiu Munteanu, 6. I. M. Moldovanu.

— Spre sciintia avendu a fi cei alesi instiintiati despre alegerea intemplata.

Nr. 105. Prin conclusulu adunarei generale din siedinti'a II-a pt. 35. s'au alesu presidentu alu asociatiunei transilvane Dlu canonicu metropolitanu Timoteiu Cipariu, de vice-presidentu, Dlu consiliariu aulicu in pens. Iacobi Bologa, de secretariu I-a Dlu George Baritiu, de secretariu al II-a Dlu dr. D. P. Barcianu, de cassasiu Dlu Eugenu Brote, de controloru Dlu Iosifu St. Siulutiu, de bibliotecariu Dlu dr. Ioanu Crisianu.

— Spre sciintia avendu a se notifica alegerea presidentiloru conform §. 11 din statute, locuriloru mai inalte, ear cei alesi avendu a fi insciintiati.

Nr. 106. Prin conclusulu adunarei generale din siedinti'a II-a pt. 39. comitetulu este indrumatu a dispune, cá cu inceperea dela 1-a Ianuarie n. 1887 „Transilvania,” organulu asociatiunei, sè se trimita earasi gratuitu, tuturoru membriloru cari platescu taxele regulatu.

— Spre sciintia si conformare, avendu a se aduce la conclusu la cunoscinti'a publicului, pre care 'l privesce.

Nr. 107. Prin conclusulu adunarei generale din siedinti'a II-a p. 41. comitetulu este insarcinatu, cá luându in considerare invitarile facute pentru adunarea generala din anulu viitoriu, precum si cele ce eventualu s'ar face la comitetu; sè faca dispositiunile necesare pentru intrunirea adunarei generale viitoare in loculu pre care 'l va afla mai corespundietoriu.

— Spre sciintia si conformare.

Nr. 108. Prin cassariulu asociatiunii se aduce la cunoștință, că în conformitate cu rapoartele prezentate în adunarea generală au încursu dela membrii la acea adunare 750 fl., ear prin comitetulu arangiatoriu din Alba-Iuli'a s'a mai trimisu că venitu dela balu și concertu sum'a de 310 fl. astufelu, că intratele dela adunarea generală din Alba-Iuli'a facu preste totu suma de 1060 fl. v. a.

— Baniî fiindu primiti la cassa, servesce spre placuta știință.

Nr. 109. Domnulu Dr. Absolon Todea advocatu, rapoartă la provocarea comitetului de dto 19 Iulie Nr. 219 în cauz'a esarendarei din remasulu lui Avramu Iancu pe anulu curentu preotului Ioanu Iancu, arătându totodata că s'ar fi facutu și ofertu de cumpararea acelei mosii. (Numerulu Exh. 305/1886).

— Spre știință cu aceea ca, arendasiulu se fie provocatu a plati arend'a pentru anulu curentu, ear cătu pentru vinderea mosiei ofertulu se transpune membrului comitetului B. P. Harsianu, că însărcinatu cu reprezentarea asociatiunii în afacerile lasamântului lui Avramu Iancu.

Nr. 110. Dl advocatu Mateiu Nicola, cu provocare la hârti'a comitetului de dto 19 Iunie a. c. Nr. 219 arăta prin respunsulu seu ddtu 21 Augustu, ca va presenta cătu mai curendu unu raportu în afacerea lasamântului dupa Avr. Iancu (Nr. 296/1886).

— Fiindu în legătura cu cele pertractate în ședinți'a dela 19 Iulie a. c. se preda reprezentantului imputernicitu alu asociatiunii în acăsta afacere B. P. Harsianu.

Nr. 111. Inspectorulu reg. ung. de școle alu comitatului Sibiiu, înștiință prin hârti'a de dto 2 Septemvrie Nr. 936/1886 că a luatu la cunoștință alegerea de invetiatóre la școl'a civilă de fete a asociatiunii a Dsiórei Aureli'a Filipescu, cu aceea, ca în cătu ea, afara de lucrulu de mână, ar fi aplicata și la predarea altoru obiecte de invetiamentu, este obligata a face la timpulu seu examenulu de cualificațiune pentru școlele civile, ear în privinti'a presentarei atestatorulu și documenteloru în copie autentică în limb'a maghiara, are a observa cele cuprinse în hârti'a On. inspectoratu dela 27 Augustu Nr. 905.

— Spre știință.

Nr. 112. Dsoar'a Elena baronesa Popp, prin adres'a de dto 1 Septemvrie, respunđendu la scrisórea comitetului de dto 30 Augustu a. c. se declara aplecata a primí directoratulu internatului, la școl'a civilă de fete (Nr. 315/1886).

— Spre știință, avěndu a i se da decretulu cu începerea dela 15 Septemvrie a. c.

Nr. 113. Mediculu primaru din Spitalulu civilu Franciscu Iosefinu din locu Dr. Süßmann, avěndu în vedere numerulu considerabilu alu pacientiloru de nationalitatea romana din acestu spitalu, se róga a se darui pentru bibliotec'a spitalului, menita pentru reconvașcenti, carti romanesei de cětire (Nr. Ex. 300/1886).

— Spre știință, avěndu a se darui pe cătu sunt esemplăre disponibile.

Nr. 114. Direcțiunea despartiamētului XX. (Blasiu) presenta protocolulu ședinței subcomitetului de dto 20 Maiu și celu alu ședinței de dto 15 Iulie a. c. dimpreuna cu 87 fl. 80 cr.

că rezultatulu alu unei petreceri aranjate în favorulu fondului asociatiunii (Nr. Ex. 217/1886.)

— Spre știință, adevěndu-se primirea sumei de 87 fl. 80 cr.

Nr. 115. Aceeasi direcțiune trimite prin adres'a ddtu 2 Augustu a. c. sum'a de 70 fl. ca tacse încassate dela membrii asociatiunii, și 3 fl. că tacse pe diplome conformu unei consemnari alaturate. (Nr. Ex. 171/1886).

— Spre știință adevěndu-se primirea sumei de 73 fl. valut'a austriaca.

Nr. 116. Direcțiunea despartiamētului XVII (Șas-Reghinu) presenta prin adres'a dela 2 Iulie protocolulu adunării generale a despartiamētului dela Hodac de dto 14 Iunie dimpreuna cu sum'a de 140 fl. v. a. tacse de membri ordinari și ajutatori, încassati la acea adunare. Din protocolulu adunării generale se vede :

a) ca s'au înscrisu membri noi Flórea Iacobu, proprietariu în Hodac și Harsianu Șimionu proprietariu în Hodac.

b) ca s'a primitu la subcomitetu bibliotec'a din remasulu lui Ioanu Popu Maioru, și sum'a de 75 fl. 13 cr. pentru sporirea bibliotecei.

c) ca se cere dela comitetulu centralu unu ajutoriu de 50 fl. pentru unu invetiatoru din acelu despartiamentu, care aru voi se invetie industri'a de casa (Nr. E. 200/1886).

— Spre știință, adevěndu-se primirea sumei de 140 fl. Membriloru noi, aprobatu de adunarea generală li se voru trimite diplomele. Asupr'a bibliotecei și a sumei menite pentru sporirea ei, se va luá concludu, cându se va raportá în specialu despre modulu folosirii și procurării de carti. Ce privește ajutorulu de 50 fl. cerutu pentru unu invetiatoriu, ce are se frecventeze cursulu de industrie de casa, comitetulu nu póte luá în bugetulu seu astfeliu de ajutóre, subcomitetulu e înse avisatu a folosi pentru astfelu de scopuri, sumele ce intra dela membrii ajutatori în conformitate cu dispozitiile §-fulu 27 din regulamētulu pentru despartiaminte.

Nr. 117. Direcțiunea despartiamētului X. (Clusiu) trimite prin adres'a de dto 17 Iulie a. c. protocolulu adunării generale a despartiamētului, ținuta la 20 Iunie în Margau și 115 fl. 75 cr. v. a.

Din protocolulu adunării generale se vede ca :

a) s'a scrisu unu premiu de 20 fl. v. a. pentru o femeie de pe teritoriulu despartiamētului, care va pregatí cu mână proprie îmbracaminte necesare pentru sine și famili'a sa ;

b) s'a scrisu unu premiu de 15 fl. pentru unu invetiatoriu sau invetiatorésa, care cu finea anului școlasticu 1886/7 va arat'a cu elevii sei celu mai bunu progresu în instructi'a industriei de casa ;

c) se róga comitetulu asociatiunii a ficsa unu premiu sau ajutoriu pentru unu elevu alu școlei de industrie din Huedinu ;

d) s'au încasatu dela membri vechi și noi tacse în sum'a de 115 fl. 75 și dela membri ajutatori 32 fl. 60 cr. pentru premiile amintite mai susu, cerěndu-se aprobarea membriloru noi : Ioanu Papu, cooperatoru gr. c. în Morlaca, Ioanu Papiu parochu gr. cath. în Margau, Gavriilu Farcasiu, notariu cerc. în Buteni, Maximu Blag'a docente gr. cath. în Margau, Ioanu Tapanu parochu gr. cath. în Dretea, Georgiu Tulbure parochu.

gr. cath. in Fildulu de susu, Iosifu Buřgu notariu cercualu in Margau si Biseric'a gr. cath. din Margau;

e) s'a reconstituitu comitetulu despartimentului prin alegerea Dlor Dr. Gregorie Szilasi profesor, Gavriilu Popu protopopu, V. Rosiescu protopresbiteru, Leontinu Popu jude reg., Iuliu Coroianu avocat, Emericu Papu avocat si Vasilie Podóba cooperatoru gr. cath;

f) s'a cetitu o disertatie intitulata: „Câteva cugetari despre starea noastră economica si culturala“ de Nestoru Simonu, ascultatoriu in drepturi. Totodata se presenta unu tractatu „Despre industri'a de casa si impletitulu de cosiuri, pelarij“ de invetiatoriu Petru Gram'a din Sante-jude, pentru eventual'a tiparire in „Transilvani'a“ Organulu asociatiunei (Nr. Ex. 227/1886).

— Adeverindu-se primirea sumei de 115 fl. 75 cr., cuprinsulu protocolului adunarei generale servesce spre sciintia cu aceea ca, membrii noi fiindu aprobati de adunarea generala, ținuta la Alb'a-Iuli'a voru primí la timpulu seu diplomele, ear disertatiunea Dlui N. Simionu si tractatulu invetiatoriuului. P. Gram'a se predau Dlui I-a secretariu George Baritiu pentru a'si da parerea, daca sunt a se tipari in „Transilvani'a“.

Nr. 118. Comisiunea scolara presenta raportulu in caus'a alimentarei elevelor din pensionatulu impreunatu cu scól'a civila de fete a asociatiunei, aratându că, in urm'a unui concludu anterioru, fiindu a se da pentru acum alimentarea in intreprindere, s'a pusu in contielegere cu unu cetatiénu din locu probatu in acésta directiune, cu Dlu I. Ioh. Keil, care s'a oferitu a luá in intreprindere alimentarea pentru pretiulu de 32 cr. v. a. de persóna si pe di.

Pentru pretiulu acesta se obliga a da elevelor: diminiéa cafea cu lapte si pânisióra, la 10 óre unu cornu sau pânisióra, la amédi de 5 ori supa de carne, rasolu cu sosu, sau cu leguma, si de 2 ori supa, rasol cu soşu si friptura, ér la serbatori mai mari si prajitura, la 4 óre cafea cu lapte si pânisióra, sau pâne cu untu, cu lietariu, cu miere sau cu póme, la cina de 5 ori friptura cu salata sau compotu, de 2 ori bucate de faina cu lapte, cu brânza etc. si la fiecare mâncare pâne de ajunsu.

Totodata se obliga: a) a procura din alu seu vasele trebuincióse de bucatarie, cu aceea, că, la disolvarea contractului, comitetulu se primésca vasele aflate in stare buna cu o scadére de 20% din pretiulu cumpararei; b) a primí tacámurile in ingrijire, pe lângă inventariu; dar cere pe de alta parte a i se da din partea institutului lemne de focu, materialu de luminatu, pivnitia si o locuintia pentru personalulu de bucataria, si la casu, cându pretiurile tégului s'aru urcá, permisiunea de a puté urcá, dupa invoire cu comitetulu, si pretiulu de alimentare pentru fiecare eleva. (Nr. Ex 322/1886).

— Comitetulu acceptându pretiulu alimentarei pe capu si di cu 32 cr. ordinea, feliulu si cuantitatea mâncariloru, precum si cele cu privire la lemne, pivnitia, tacámuri si locuintia pentru personalulu de bucatarie, si declarându-se aplicatu a primí, la eventuala desfacere a contractului, vasele de bucatarie in pretiulu, in care se voru pretiuf atunci, dar reieptându cerut'a urcare a pretiuriloru in anumite eventualitati,

— insarcinéza comisiunea cu incheierea contractului in caus'a alimentarei.

Sibiu, d. u. s.

Iacobu Bologa m. p., **Dr. D. P. Barcianu** m. p.,
vice-presiedinte. secretariu.

Autenticarea acestui procesu verbalu se increde Dloru: **Dr. Puscariu, Popescu, Russu.**

S'a cetitu si autenticatu. Sibiu 9 Septembrie 1886.

I. V. Russu m. p. **Dr. II. Puscariu** m. p. **I. Popescu** m. p.

Nr. 325/1886.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedint'a dela 10 Septemvrie n. 1886.

Presiedinte: **Iacobu Bolog'a**, vice-presiedinte. Membrii presenti: **D. Br. Ursu, E. Macelariu, P. Cosm'a, I. V. Russu, B. P. Harsianu, Dr. II. Puscariu, Z. Boiu, I. Popescu, E. Brote cassariu.**

Secretariu: **Dr. D. P. Barcianu.**

Nr. 119. Presidiulu aduce la cunoscintia, că fiindu terminulu apropiatu pentru deschiderea scólei de fete cu internatu a asociatiunei, comitetulu se decida asupr'a modalitatii cum se se faca acésta deschidere.

— Comitetulu decide: deschiderea se se faca la 15 Septemvrie a. c. cu solemnitate, avénu a se face mai nainte obicínuitulu servitiu religiosu cu sfintirea ei, la care se se invite cei doi parinti protopresbiteri din locu. Cu acésta ocasiune se face prin presidiu asociatiunei predarea scólei directiunei scolare.

Sibiu, d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p. **Dr. D. P. Barcianu** m. p.
Vice-pres. secretariu.

Autenticarea acestui procesu verbale se increde dloru **Macelariu, Cosm'a, Dr. Puscariu,**

S'a cetitu si autenticatu. Sibiu in 26 Augustu 1886.

E. Macelariu m. p. **P. Cosma** m. p. **Dr. Puscariu** m. p.

Nr. 334/1886.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedint'a dela 17 Septemvrie st. n. 1886.

Presiedinte: **Iacobu Bologa**, vice-presiedinte. Membrii presenti: **E. Macelariu, P. Cosm'a, Dr. II. Puscariu, Z. Boiu, I. V. Russu, B. P. Harsianu, I. St. Siulutiu, I. Popescu, G. Munteanu, membru suplentu, E. Brote cassariu.**

Secretariu: **Dr. D. P. Barcianu.**

Nr. 120. Presidiulu aducénu la cunoscintia, că la acésta siedintia s'au invitatú toti membrii comitetului, alesi in

